

“Bilo bi mi `ao da imam ovozemaljsku slavu, jer sva materijalna slava koju ~ovek stekne utoliko vi{e umanjuje njegovu duhovnu slavu. Ja ne `elim ni{ta. Veoma sam sre}an!”

ROLUL PRESEI ÎN VIAȚA UNEI MINORITĂȚI. PERSPECTIVĂ GENERALĂ CU REFERIRE LA EVOLUȚIA ÎN TIMP A SĂPTĂMÂNALULUI „FOAIA ROMÂNEASCĂ”

Eva IOVA,
Redactor-șef „Foaia românească”, Ungaria

Abstract

The head-editor of the “Foaia Românească” newspaper, presents in his study, “The role of press in the life of a University” - as general perspective, referring to the evolution in time of the weekly newspaper “Foaia Românească”.

În anul 1904, revista *Familia*, care atunci apărea la Oradea, publică mărturisirea unei bătrâne despre ceea ce a însemnat pentru ea și o întreagă generație de cititori revista lui Iosif Vulcan: *„Eram măritată, și încă nu citisem nimic românește. Într-o zi, era mi se pare prin '65, mă surprinse unchiul cu o foaie românească, pe care era scris Familia. O foaie românească! O prind în mână, încerc să cetesc, silabizez și m-am trudit vreo trei ore până am reușit să cetesc cât de cât. Îmi plăcea mult cum sună graiul românesc și-mi pare că și acum simt căldura focului ce ardea în față, în ochii și-n tot sufletul meu, de bucurie că voi învăța a ceti românește... Tocmai ca mine mai sunt încă multe bune, cari numai cetind Familia au învățat a ceti românește și a se îndrăgi de limba românească.”*

Au trecut mai bine de 100 de ani de la mărturisirile acestei femei bătrâne și ușor se poate să credem că aceste vremuri au trecut. Azi nu mai învață nimeni să citească din ziare, mai ales nu limba sa maternă.

Consider totuși că pentru orice jurnalist român din Ungaria de astăzi (și poate nu numai) colegii înaintași, cei care au început să pună bazele presei în limba română trebuie să fie priviți drept modele. Normele profesionale ale jurnalisticii nu s-au schimbat nici în ultimul deceniu: atât presa scrisă cât și cea electronică are datoria de *a informa, a educa și a deconecta* cititorul, ascultătorul sau telespectatorul.

În ultimul timp însă revoluția tehnologică a împins comunicarea spre limite de neimaginat. Datele sunt transmise cu viteza luminii, textele, imaginile, sunetele sunt digitalizate, iar sateliții de telecomunicații, revoluția în telefonie și conectarea computerelor în rețea pe Internet schimbă, puțin câte puțin, ordinea lumii. Această revoluție tehnologică nu poate să nu atingă și presa minoritară.

Alături de normele generale, azi publicul are și alte necesități față de presă:

- să descopere și să publice informații care să înlocuiască zvonurile și speculațiile;
- să reziste controlului guvernamental;
- să acorde informații electoratului;
- să monitorizeze acțiunea și inacțiunea guvernelor, a reprezentanților aleși și a serviciilor publice;
- să liniștească tulburările și să tulbure liniștea, oferind o voce celor care, în mod normal, nu se pot face auziți în public;
- să ofere societății – constant și permanent – o oglindă, reflectând virtuțile și viciile sale;
- și să promoveze circulația liberă a ideilor.

Bineînțeles, această înșirare ar mai putea continua și cu alte cerințe ale publicului.

Deoarece mi-am propus în lucrarea de față să analizez în primul rând presa minorităților, aș mai adăuga la cele înșirate până acum 4 noi elemente. În cazul unei reviste sau a unei emisiuni de radio sau TV a minorităților trebuie acordată atenție și la:

- promovarea valorilor naționale;
- folosirea unui limbaj îngrijit;
- întărirea identității de neam;
- și la arhivare, colecționare.

Presa unei minorități trebuie să fie condusă de idei pozitive, constructive, evitând în totalitate senzaționalismul bazat pe stereotipuri și prejudecăți. Orice persoană care trăiește într-o țară în condiții de minoritar este deosebit de sensibilă. Bineînțeles, asta depinde și de modul în care și-a păstrat sentimentele față de neamul din care face parte, dacă își practică în mod autentic și general limba părinților și a bunicilor, cât de tari sunt acele fire invizibile care îl leagă de neamul său etc.

În cazul acestui grup de oameni, presa seamănă mai mult cu o școală, cu o instituție de învățământ, decât cu presa universală. Din anumite puncte de vedere, de exemplu, o revistă a unei minorități dacă publică o scriere mai “scandaloasă” poate face o daună pentru microsocietatea căreia i se adresează. Scopul presei minoritare, deoarece se adresează unei comunități mici la număr, nu poate fi acela de a alunga, a distanța cititorii, ci din contră, trebuie acordată atenție fiecărui individ, însă dintre toți aceștia are prioritate cel care prezintă valoare, care întărește identitatea națională, care este reprezentativ pentru această minoritate.

Ce poate face jurnalistul dacă în cadrul unui grup minoritar există divergențe, neînțelegeri și acestea se reflectă și prin publicații, prin mass-media? Conform regulilor jurnalistice trebuie să asigure posibilitatea de prezentare a punctelor de vedere pentru ambele părți și să lase pe seama cititorului cui dă dreptate, cu cine este de acord. Dar să nu uităm că fiind vorba de un grup de oameni relativ nu prea numeros, legăturile personale (de rudenie, de prietenie) pot influența în mare măsură găsirea adevărului. Oricât este de greu, jurnalistul minoritar trebuie să se străduiască să ocupe un rol neutru, imparțial.

La fel ca oricare altă revistă din lume, are datoria de a ține o oglindă în fața societății. Cu siguranță: în cazul minorităților este și mai sensibil să-ți vezi greșelile și să ți le și însușești, însă sunt cunoscute cazuri când mușamalizarea realităților face o daună ce doar în mai mulți ani se poate repara.

În presa minoritară, între jurnalist și subiectul posibil, legătura este una specială: reporterul vorbește același grai, cunoaște îndeaproape realitatea vieții de minoritar, o problemă gravă (ca de exemplu desființarea unei școli sau a unei instituții minoritare) este și problema lui personală (poate copilul lui frecventează tocmai acea școală) ș.a.

Fiind vorba de o societate mică (deseori și închisă) spiritul critic al presei are anumite limite. E greu să prezinți – oricât de obiectiv ai dori să fii – greșelile, neregulile unei singure persoane pentru că se consideră drept atac la persoană, cu toate că aceleași greșeli în societatea mare nu se acceptă, nu se tolerează. Subiectele sensibile deseori trebuie tratate ca generalități, cu multă precauție.

Printre rolurile specifice ale presei minoritare amintim și îmbunătățirea, ridicarea nivelului cunoașterii limbii materne. Probabil, cele mai multe grupuri minoritare suferă de faptul că limba vorbită de ele, din anumite motive (de exemplu distanța – nu neapărat geografică – de țara-mamă; influențele slabe ale culturii aparținând aceluiași neam etc.) nu evoluează în aceeași măsură ca limba vorbită în țara-mamă. În multe cazuri, grupul minoritar preia expresiile lumii moderne din limba țării în care trăiește. Presa minoritară este deseori nevoită să devină un substitut educațional pentru minoritatea respectivă. Aceasta, în principal din cauza constrângerilor (vizibile sau nu, recunoscute sau nu) la care este supus învățământul subordonat unei programe aflată sub control guvernamental.

Orice minoritate trăiește în permanență cu sabia lui Damocles deasupra capului, simte pregnant și constant teroarea invizibilă a amenințării cu pierderea unor valori, sau chiar cu

pierderea totală a identității. Cu atât mai mult, acest fapt este resimțit de o minoritate restrânsă ca număr.

În acest caz, presa minoritară ar trebui să aibă și un pronunțat rol de arhivare, de consemnare a unor valori culturale și spirituale, amenințate sau chiar condamnate cu iminenta dispariție. Desigur că toate aceste atribute substitutive ale presei minoritare sunt generate și de lipsa unor instituții specializate (muzee, biblioteci, unități de învățământ independente). Dar chiar și avându-le, condițiile specifice mediului în care funcționează, iar uneori chiar propria lor inconsecvență obligă presa, real interesată de problemele minorității respective, să intervină și în aceste domenii.

În Ungaria de azi, necesitatea de a scrie în limba română după cel de-al doilea război mondial a apărut în anul 1950.

Prima revistă a românilor din Ungaria a fost fondată de Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria. În vara anului 1950 a apărut numai un singur număr al publicației, care atunci se numea *Libertatea noastră*, reluându-și activitatea permanentă după jumătate de an, la 15 ianuarie 1951. Prima redacție a fost adăpostită de sala profesorală a liceului N. Bălcescu din Jula, cei mai mulți dintre primii jurnaliști fiind profesori. La sfârșitul anului 1957, datorită împrejurărilor politice din acele vremuri, redacția a fost mutată la Budapesta, schimbându-se nu numai titlul revistei în *Foaia Noastră*, ci în mare măsură s-a modificat și componența colectivului redacțional. Ziarul revine la locul lui de baștină în 1971. *Foaia Noastră* apare săptămânal din anul 1978 iar tânăra echipă de atunci se străduia mult să fie cât mai apropiată cititorilor, să aibă cât mai mulți abonați. De la colegii de atunci știm că Foaia și-a atins numărul maxim de abonați pe la mijlocul anilor '80, când avea 1500 de abonați, dintre care mai multe sute erau în România. De la începutul anilor '90, Foaia – care a trecut prin mai multe schimbări de titlu: *Noi, românii din Ungaria*; *Noi, săptămânal al românilor din Ungaria*, iar din 1998 *Foaia românească* – încearcă să-și găsească locul și rolul în viața minorității române de aici.

Consider că primii 10–15 ani după schimbarea sistemului a fost și pentru intelectualii români din Ungaria o perioadă de permanentă căutare. Jurnalistul, reporterul a trebuit – și trebuie și azi – să se confrunte cu realitatea: lumea modernă aduce după sine și asimilarea, uniformizarea, slăbirea identității și, nu în ultimul rând, o distanțare de cultura strămoșească și de limba maternă.

Un fel de gând călăuzitor, o dorință permanentă a colectivului redacțional de azi este: „*Foaia românească dorește să devină o revistă a familiilor, o publicație care să nu lipsească din nici o casă unde trăiesc români în Ungaria*”.

Publicația săptămânală se străduiește să ofere teme interesante tuturor generațiilor. Pentru atingerea acestui scop considerăm că cea mai bună alegere este o revistă de tip magazin, care se adresează atât tinerilor, părinților și bunicilor, credincioșilor, iubitorilor de artă și literatură sau admiratorilor sportului. Dacă în Foaie vor găsi de citit toate generațiile, vom putea fi cu adevărat foaia familiilor. Știm că în Occident există reviste sau ziare, care sunt citite de mai multe generații, pentru că în casa părintească copiii s-au obișnuit cu o anumită publicație, iar după fondarea unei noi familii aceasta devine fidelă publicației respective. Obișnuința și fidelitatea ar putea fi două lucruri elementare și pentru noi. Suntem conștienți totodată că această fidelitate trebuie să fie reciprocă.

În cazul comunității românești din Ungaria nu se mai poate tăgădui că dacă nu vom face ceva, atât noi cât și organismele abilitate din România, în câțiva ani – și nici nu prea mulți –, nu vom mai ști să vorbim românește. Lumea care ne înconjoară se dezvoltă atât de repede, încât toate noțiunile mai noi – din comoditate – le împrumutăm din limba țării în care trăim, limba maghiară. Dacă nu vom avea legături cu țara-mamă, nu ne vom putea menține limba maternă. Vom fi ca niște naufragiați, care trăiesc ani sau decenii pe o insulă, și care sunt lipsiți de influențele noi. În mod spontan nu ne vom putea păstra limba prea mult timp, va trebui să facem eforturi conștiente, vom avea nevoie de împrejurări artificiale. Cunoaștem exemple când un om este nevoit să trăiască mulți ani într-o țară unde nimeni nu-i vorbește limba maternă, fiind nevoit